

УНИВЕРЗИТЕТ „СВ. КИРИЛ И МЕТОДИЈ“ - СКОПЈЕ
ПЕДАГОШКИ ФАКУЛТЕТ „ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ“- ШТИП

ВОСПИТАНИЕ

Списание за теорија и практика

Штип, 2003/04

ВОСПИТАНИЕ

Списание за теорија и практика

Издавач:

Педагошки факултет „Гоце Делчев,, - Штип

За издавачот:

Д-р Блаже Китанов, декан

Редакциски одбор:

Д-р Блаже Китанов, редовен професор (претседател)

М-р Емилија Петрова Ѓорѓева, асистент (секретар)

Д-р Кирил Цацков, доцент

Д-р Стеван Алексоски, вонреден професор

Д-р Ванчо-Жан Колев, вонреден професор

Д-р Владимир Михајловски, доцент

М-р Снежана Мирасчиева, асистент

Јазична редакција:

Д-р Блаже Китанов

Компјутерска обработка:

Јереј Николче Ѓорѓев

Тираж:

500 примероци

Списанието излегува двапати годишно

**100 GODINI
IL LINDEN
GOCE DEL[^]EV**

Д-р Стеван АЛЕКСОСКИ
Педагошки факултет
Штип

СОВРЕМЕНАТА ОБРАЗОВНА ТЕХНОЛОГИЈА И КОМУНИКАЦИЈАТА ВО ПЕДАГОШКАТА ПРАКСА ВО ФУНКЦИЈА НА СОВРЕМЕНАТА НАСТАВА

Денес кога веќе зачекоривме во 21 век, век на информатиката, масовната комуникација, кибернетиката и компјутеризацијата, мораме да ги менуваме начините, формите, методите и средствата со помош на кои ќе ја реализираме и осовременуваме наставата и учењето.

Оттаму и основната цел на современата образовна технологија и педагошка комуникација би била во функција на зголемување на ефикасноста и на интерактивноста во воспитно - образовниот процес, односно:

- зголемување на квантитетот и квалитетот на учењето
- зголемување на можноста за интеракција на наставникот со ученикот и поголема мотивираност и активност на часот
- намалување на времето за учење потребно за да се постигнат воспитно-образовните цели на наставата
- да се изберат, обработат и пренесат со современи образовни средства, оние информации кои ученикот треба да ги научи и употребува
- да се спроведат модерни модели на педагошка комуникација за подобра реализација на воспитната цел на наставата
- да овозможат фидбек информација за она што е научно, за корекција на учењето, мотивирање и создавање на натпреварувачка атмосфера во текот на учењето
- да се научат сите субјекти во наставата да ги применуваат

- сите современи аудиовизуелни средства,соответните софтверски програми, програмираното, проблемското, интерактивното учење, комуникациските вештини, игри и анимации.

Според некои автори (Елтон 1977 год.) постојат три фази во развојот на образовната технологија и тоа:

- фаза на техники на масовни комуникации (инструкции во наставата)
- фаза на техники на индивидуално учење
- фаза на техники на групно (интерактивно учење).

Првата фаза се развива и применува од 60 години на 20 век до денес, втората фаза се развива и применува од 70 години на 20 век до денес, а третата фаза се појавува и применува од 80 години на 20 век до денес. Сите овие фази од развојот ни овозможиле да ги користиме денес сите овие техники во функција на осовременување на целокупниот воспитно-образовен процес во сите степени на образованието.

Во техниките на масовното комуницирање, најчеста форма на работа се предавањата во големи групи, употреба на филмот и телевизијата за образовни цели и видео презентација со помош ДВД, на видео бим и лцд проектори.

Во техниките на индивидуално учење, најчесто како техника се користи диригираното учење од учебници, учењето од белешки и програмирани тестови и самостојно учење со помош на аудиовизуелни помагала (аудио и видео касети и дискови, слајдови, комјутерски програмирани наставни целини преку персонални комјутери).

Во техниките на групното учење најчесто се користат формите на слободна групна дискусија, семинарите, игрите, групните проекти, микронаставата, водење групна дискусија после изведени и пертходно снимени вежби за накнадна корекција и фидбек, ворк шоп работилници, соцодрамата, психо драмата, театарот на сенка, на маса и куклениот театар.

Овие три техники на образовната технологија што се применуваат во современата настава денес, имат свои коре ни и теоретски основи. Во првата фаза примената на техниките за масовна комуникација во наставата, биле овозможени од наглиот развој на индустриската технологија и на осовременување на хардверот кај аудиовизуелните средства и компјутерите кон крајот на 20 век. Во втората фаза од развојот на образовната технологија за појавата и примената на техниките за индивидуално учење,

најголема теоретска основа е ихевиористичката психологија како и изработката на соодветен софтвер за реализација на современата програмирана настава со помош на компјутер.

Во третата фаза за појавата на техниките на групното учење најголема теоретска основа дале хуманистичката психологија и појавата и примената на техниките на играта, социометриската постапка и психодрамата како форми на работа во современата настава.

Најважниот принцип на образовната технологија и комуникација од времето на Коменски до денес е принципот на очигледноста. Коменски во својот буквар насловен Како: -Свет во слики, уште во 1665 година реалниот свет на учениците им го прикажувал преку илустрации и слики, сметајќи дека е подобро ќе научиме за некој предмет или појава ако само еднаш се види, отколку стопати да се чуе.

Се разбира и психолозите сметаат дека: - најлесно се формираат општи претстави и поими за некои предмети и појави од реалноста со помош на визуелна перцепција.

Можеби и масовната примена на нагледни средства и помагала во наставата била поттикната од тој принцип на очигледност. Меѓутоа, дури во 19 век со откривањето на радиото, телевизијата и филмот, нагледни средства на наставниците во наставата биле таблата, картите, цртежите и макетите. За време на третата индустриска револуција 50 години од минатиот век, со појавата на информатиката и компјутерите, конечно биле задоволени потребите на наставниците за што поефикасна настава со помош на современите аудиовизуелни средства (компјутери, видео бимови, лцд проектори и други електронски медиуми).

Сето тоа било предуслов за иновации во наставата и практична апликација на современите теоретски постулати на програмираната, проблемската, интерактивната настава, наставата по пат на откривање и индивидуализираната настава. Оттаму, се смета дека од 20 век наваму, поврзаноста меѓу техничкиот развој и новите психолошки, педагошко-дидактички теории и педагошката пракса е се поголемо и повпечатливо.

Голема улога на осовременување на наставниот процес одиграле психологијата, комуникологијата и компјутерско-информатичките науки. Под нивно директно влијание се одвивале и трите фази на современата настава во 20 век каде се јавиле нови гледања и перспективи на современата настава која води сметка како за индивидуалните интереси и когнитивни способности на

учениците, така и за квалитетот и обученоста на наставниците за примена на нови форми на настава (програмирана, проблемска, интерактивна) и на нови аудиовизуелни средства (графоскопи, компјутери, лсд проектори, видео бимови, ДВД плеери). Исто така под влијание на психологијата, комуникологијата, кибернетиката, информатиката се јавиле неколку нови цели на воспитно-образовниот процес. Имено, до 60 години од 20 век, главна цел на образованието била; да се образуваат што е можно повеќе ученици и студенти (поголемата опфатеност).

Во периодот од 1960 до 1970 година, доминантна цел на образованието е образованието да биде што поквалитетно.

Во наредниот период во 70 и 80 -те години од 20 век доминантна цел на образованието биле иновациите (да се образува на друг начин, со други форми и методи на настава).

Но, после 1985 година се повеќе доминира образовната цел за што поефикасна, побрза и поквалитетна настава.

Наше мислење е дека во 21 век, покрај побрзото и поквалитетното образование, како образовна цел се повеќе ќе се наметне образованието на другиот во наставата (поголема опфеност на луѓето од маргиналните заедници) како и поголема примена на далечинското образование.

Во 21 век исто така улогата на наставникот во воспитно-образовниот процес ќе биде сведена на советодавна, интруктивна и соработничка, а педагошката комуникација, ќе биде се побитна за успешната изведување на современата настава и се повеќе ќе добива во значење и комуникацијата на релација човек компјутер.

Исто така, во новиот милениум наставникот мора да се оформи како медиумски наставник кој што не е доволно само да го знае градивото, туку и успешно да ја применува новата образовна технологија, да ги развива интересите, когнитивните способности и мотивите кај учениците, но и да биде вешт во комуникацијата и создавањето на позитивна емоционална клима во класот кон учењето и меѓусебна соработка на учениците во текот на совладување на наставните содржини и при оценувањето на резултатите од учењето. Одтаму, покрај успешноста во примената на новата образовна технологија, за успешната реализација на процесот на наставата и учењето, треба да се знаат и да се применуваат теоретските постулати, моделите и техниките на психологијата на комуникацијата.

Бидејќи и наставата е една форма на интеракција потребно е да се даде одговор на прашањата; зошто некоја информација ни е

потребна, на кој начин да се пренесе некому кому ќе му користи, кој ќе ја пренесе, преку кои средства од образовната технологија ќе се пренесе и тн. Одговорот на поголем број на прашања, дава психологијата на комуникацијата. Сепак, постојат и голем број на фактори кои што го пореметуваат успешното реализирање на комуникацискиот процес во современата настава. Но сепак, најнапред треба да кажеме нешто за психологијата на комуникација.

Секоја организирана и целиисходна форма на известување и информација е комуникација. Комуницирањето е механизам со помош на кој егзистираат и се развиваат односите меѓу луѓето. Тој механизам ги вклучува во себе сите симболи на духот на јазикот, заедно со одредени форми на однесување низ времето.

Комуникацијата е процес на пренесување на идеи, мисли и информации со помош на симболи (симболите во всушност се зборовите) Тоа значи дека тоа пред се е вербална размена на мисли и идеи иако постои и невербална комуникација. Со помош на овој процес ние ги сваќаме другите и се трудиме и тие нас да не разберат. Во основата на оваа вербална комуникација е еден интеракциски однос. Имено и биолошката интеракција е еден вид на комуникација. За комуникација е битно КОЈ кажува, односно кој е информаторот, ШТО се кажува односно за што се информира, известува, на што се упатува КАКО се кажува, односно на кој начин и преку кои канали (со својот глас со помош на технички средства), КОМУ тоа се соопштува (одредени деловни партнери, ученици, обични слушатели) и ЗОШТО нешто се кажува (за да се информира и стекнат со знаења).

Вербалната комуникација е во всушност говорна комуникација. Меѓутоа, покрај вербалната комуникација која што за пренесување на информациите и за разбирање го користи зборот, односно природниот говор на човекот, имаме и невербална комуникација, каде комуникацијата е со други средства (со гестови, со очи, мимики, слики) и тогаш не се користи говорниот апарат. Тргнувајќи од однесувањето на комуникаторот, комуникацијата може да има четири различни категории на комуникациски системи:

1. Интраперсонални или интерактивни комуникациски систем, кој што го прави само еден поединец. Улогата на испраќач и примач ја врши само еден човек (една индивидуал). Комуникацискиот процес тогаш се одвива по следниот тек: идеја, мислење, чувствување, делување. Ова е еден вид на самоодржувачки комуникациски систем.

2. Интерперсонални или интерактивни комуникациски систем, кој опфаќа две индивидуи, двајца комуникатори. Тогаш постојат логички, синтаксички и граматички правила на вербалната комуникација.

3. Мултиперсонален или групен интерактивен комуникациски систем кој го чинат повеќе поединци - комуникатори во кој секој со својата поединечна позиција прават еден комуникациски јазол на мрежата во форма на прстен, (круг). Тука има можност за густа мрежа на протекот на информациите.

4. Трансцендентален комуникациски систем, во кој пак се вклучени поголеми тимови односно групи на луѓе. Истовремено тоа се и општествени системи на комуникација.

Комуникацијата во вистинската смисла на зборот му овозможува на човекот да ги реконструира доживувањата од минатото, да ги разбере сегашните тековни случки (сегашноста) и да ги предвиди идните доживувања, односно (иднината). Говорната како и пишаната кому- комуникација е во меѓусебна зависност, затоа што јазикот настанал од потребата за соработка и разбирање меѓу луѓето, зошто говорот е социјална интеракција со која влијаеме на другите и од другите да бараме поддршка за своите намери и акции (Пол Гијом).

Оттаму, основните комуникациски функции како што може да се види се троструки (перцептивни, еволутивни и трансмисиони).

Перцептивната функција овозможува прием на влезните информации, односно сигнали и пораки во комуникацискиот процес.

Еволутивната функција овозможува; со помош на поранешното искуство и со користењето на меморијата да се разбере пораката и да се донесе некоја одлука во процесот на комуникацијата.

Трансмисионата функција има за задача: да изврши пренос и да го протолкува значењето на пораката (информацијата).

Доколку поподробно се разгледаат овие основни комуникациски функции, посебно се издвојуваат информативната и интерактивната функција.

Додека првата функција обезбедува; прием, протек, пренос и истакнување на сопствените пораки, другата функција им овозможува на сите поединци, групи и нации пристап во разновидните информации кој што овозможуваат подобро меѓусебно разбирање. Покрај другите функции тука се и функциите за обезбедување на заеднички фонд на знаење што им овозможуваат на луѓето да делуваат како членови на општеството, размена на факти и информации кои им се потребни да им се олесни договарањето и расветлувањето на различни ставови спрема

општите прашања, како и унапредување на културата и задоволувањето на другите потреби на секој човек.

Постојат три основни типови на комуникација. Тоа се: традиционалниот, професионалниот и активниот или индивидуалниот тип на комуницирање.

1. Традиционалниот тип на комуницирање не бара никакви специјални знаења, нема ниту посебни разлики во нивото на известувањето. Ова комуницирање е вообичаено во средините и меѓу подининците кои меѓусебно веќе се познаваат.

2. Професионалниот, односно формален тип на комуницирање се разликува во рамката на професионалниот исказ, во средствата за масовна комуникација, на предавања. Основна слабост му е таа што во најголем број на примери недостасува повратна информација и

3. Индивидуалниот, односно активниот тип на комуницирање е најсложен и најпродуктивен и најсложен тип на комуникација и тука истовремено сите учесници се рамноправни.

Останува како важно да се каже дека тоа е процес кој тече помеѓу два простора на кој се наоѓа извор или праќач и корисник на информацијата. Успешноста на трансмисијата или пренесување на пораки, може да биде и повратна, која е во директна врска и зависи од неколку важни елементи кои обликуваат комуникација. Тоа се :

1. извор кој создава идеја,
2. порака која настанува од иницирање на идеја,
3. содржина(или информација) која се пренаса,
4. степен за разбирање на пораки од страна на корисникот и
5. разбирање на содржината која е во основа на таа порака.

Средства за комуницирање се: информативни средства (радио, ТВ), уметност (книжевност, сликарство, вајарство, музика и др.), научна литература, бројки, симбо, разни сигнали и др. Јазикот и говорот се најсовршени и најважни средства за комуницирање, посебно кога е збор за соопштување мисли и емоции на други луѓе и барање на повратна комуникација.

Во првобитната заедница визуелни и звучни средства за комуницирање биле: чад, огин, звуци од тапан и др. Меѓутоа 20 век донесе електронски систем на информирања (радио, телевизија, компјутер, сателитски станици). Во технички напредните друштва, како што е и нашето, постои огромна и сложена мрежа на комуницирање.

Луѓето денес се во можност да преку радија, телевизија и телефони ги следат настаните ширум низ светот во самиот момент на нивното настанување, што е воедно и потврда дека човештвото е едно единствено. Благодарение на модерните средства за комуницирање, луѓето денес многу подобро го познаваат светот и неговите проблеми, за разлика од луѓето во минатото.

Наспроти тоа, посебно е значајна говорната комуникација во која пренесувањето и примањето пораки ги реализира по пат на зборови и гестови кои ги следи, што значи може да се зборува за тоа дека постои јасно назначено комуницирање. Говорот е најсложен облик на човечка комуникација која е по правило свесна и двосмерна, но таа може да биде и едносмерно -, кога човекот зборува сам за себе - самокомуникација (мислење, пишување читање за себе). Свкупноста на комуникацискиот процес може да се моделира на различни начини, но секако има два постојани елементи и тоа: извор или праќач на пораки и корисник или примач на пораки.

За да разбиреме како тече комуникацискиот процес, кој може да биде управен и повратен, мораме предходно да разјасниме некои важни елементи. Тоа се: код, кодирање, декодирање и комуникационен канал или медиум.

1. Код е систем на знаци или симболи кои овозможуваат пораката или информацијата точно да се пренесат. Тој мора да биде познат и на праќачот и на примачот подеднакво. Пораката или информацијата, на пример, не можат да се сфатат ако и двата соговорника не зборуваат на ист јазик.

2. Кодирање е сложен процес кога идејата или пораката се ставаат во код, тоа е некоја форма, која треба до соговорникот да пренесе се без остаток.

3. Декодирање е сложен процес на претварање јазични знаци (форми), звучни, светлосни, во разбирлива содржина. До разбирање нема да дојде ако примачот не ја декодира (разбира) пораката.

Условно речено, ако кодирање е шифрирање, декодирањето е всушност, дешифрирање. Одтаму, само оној кој има клуч за шифрата може да ја разјасни и разбере таа шифра.

4. Енкодирање е реагирање на примените пораки или информации (одговара, се смее, се лути и сл.). Зборот е околу тоа да примачот на пораки постане праќач на повратните пораки (фидбек), тоа е кодер, иако оној кој го е известувал не мора да биде присутен. Пример: при читање на книжевноуметничко дело.

5. Порака е секој, по правило код, избран и уреден низ единица која поминува покрај комуникационен канал или медиум. Праќачот во пораката внесува информација, а примачот ја извлекува или декодира. Одовде кога е збор за праќачот и примачот на пораки во која е внесена информација, велиме дека станува збор за кодери. Секој книжевноуметнички текст е еден вид порака и носи извесна количина на информации.

6. Комуникациски канал или медиум ги поврзува праќачите и примателите на пораката. Основна претпоставка е да може да се воспостави овој канал, да праќачот на пораки познава одредено место на комуникациски единици, што тој го избира и ги комбинира по одредени правила. Збир на овие единици се вика азбука или речник на комуникациски систем, а збир на правила - граматика на овој систем. Познавајќи ги овие два збора (речник и граматика) тоа значи дека го познаваш кодот на дотичниот комуникациски систем.

Дури после тоа може да стане збор за формирање порака, која е всушност, секој утврден ред единица кој што поминува покрај комуникациски канал. Основната негова функција е преносна.

7. Праќачот на пораки мора да го познава кодот на одреден комуникациски систем кога би можел како прв кодер (K1) да изврши кодирање - ставање пораки во одредена форма, која мора да помине со што помалку девијации покрај комуникацискиот канал. Важно е тој прво да издвои одредена идеја, која ќе ја одреди и осмисли пораката. Таа идеја се претвара во одредена информација и добива одредена форма како порака. Важно е да праќачот на пораката знае точно да и примачот - вториот кодер(K2) да знае да даде код и да може да ја декодира пораката, како што ја разбира.

Еве примери за кодирање и декодирање:

Кога писателот пишува некој текст или кога работниот човек припрема одреден настап и говор, тој своите идеи, мисли и чувства ги искажува со помош на одредени смислени кодови (шифри), тогаш во првиот случај тоа се пишани зборови и реченици, а пак во вториот случај се изговорени зборови и реченици.

Тогаш значи, писателот или работникот вршат кодирање. Според тоа, секој текст е некој вид писмено кодирање на информацијата, а секое зборување е некој вид гласовно кодирање на информацијата.

8. Читањето на пишаниот текст е процес на претварање на печатениот или пишуваните јазични знаци (букви) во разбирлива содржина. Механизмот на читање се состои во декодирање на печатените или пишуваните знаци: претварање на одредени графички

знаци во гласови. Додека пишуваме, гласовите ги претвараеме во букви, а додека читаме (гласно) буквите ги претвараеме во гласови, односно зборови, како комплекс од гласови.

Исто така и кај зборувањето се случува слично: додека говорникот кодира по пат на глас некој зборот и го „доставува“ до слушателот, овој преку звук добива основа за декодирање и разбирање на зборот односно информацијата.

Заради тоа може да се рече дека говорникот; прво прави слика (психолошка фаза); потоа го надразнува нервниот систем (физиолошка фаза); и на крај врши преместување на говорните органи и создавање глас (физичка фаза). Додека слушателот; оди по обратен редослед, бидејќи тука прво е физичка фаза, па потоа физиолошка па дури на крајот психолошката фаза.

Комуникацијата може да биде:

1. непосредна или лична и
2. посредна или масовна.

Неросредна или лична комуникација претпоставува и праќачот и примачот на информација (кодер прв и втор) да бидат во меѓусебен непосреден (личен) контакт и по правило е усна. Од нејзините предности посебно го издвојуваме тоа; што е обезбедена контролата на приемот и информација, што е примачот познат и што во текот на комуникацијата може да се интервенира во смисла на отклонување на евентуалните недоразбирања или на недоволно јасните информации. Најважно кај непосредните или личните комуникации е тоа што информацијата по правило не се губи и истовремено непосредно и посредно се добива фидбек. Имено, со тоа се отвара можност со додавање или одземање, објаснување или посебно истакнување да се добие максимален фидбек од страна на соговорникот.

Росредна или масовна комуникација, најчесто се обезбедува преку масмедија и последните години станува доста ефикасна. Со оваа комуникација истовремено се обезбедува праќачот на информацијата да се обраќа на широкиот круг на примачи. На тој начин не само што се штеди време, туку брзо и ефикасно и се обезбедува информацијата да помине во масата. Во таа смисла посебно треба да се истакне рекламата како посреден облик на комуникација, која во поново време постигнува извонредни резултати. Брзата, ефикасната и точната информација е предноста на масовната комуникација. Треба да се знае, но не и да се користи секогаш и по секоја цена дека; десет пати кажана лага преку масмедијата, добива елементи на вистина.

Основна слабост на личната или непосредна комуникација е во тоа што е неекономична и што бара посебно време и место. Праќачот на информации е во ситуација да примачот не само го слуша, туку истовремено го прати и начинот на неговото зборување и така добива додатни елементи, кои можат да дејствуваат на неговата реакција. Меѓутоа, кога се собираат предностите и слабостите, непосредната интеракцијска комуникација е сепак незаменлива, посебно ако е збор за сите облици на разбирања.

(продолжува)